

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
ІМ. ЗАСЛ. ПРОФ. М. С. БОКАРІУСА»**

ПЕРЕПЕЛИЦЯ СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 343.98:343.32 (477)(043.3)

**ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОЛАБОРАЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ**

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2026

Дисертація є кваліфікаційною науковою працею на правах рукопису.

Робота виконана в Національному науковому центрі «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України.

Науковий

консультант:

доктор юридичних наук, професор
ПЕТРОВА Ірина Анатоліївна,
Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції
України, головний науковий співробітник

Офіційні

опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, професор кафедри
криміналістики; дійсний президент
Національної академії правових наук України,
член (академік) НАПрН України;

доктор юридичних наук, професор
ГУСЕВА Влада Олександрівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
криміналістики та судової експертології
навчально-наукового інституту № 1;

доктор юридичних наук, професор
ТАРАСЕНКО Олег Сергійович,
Національна академія внутрішніх справ,
проректор.

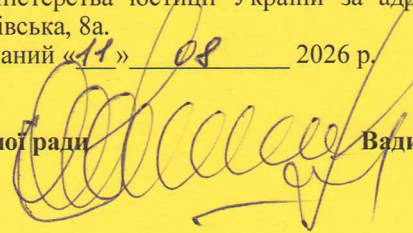
Захист відбудеться «25» 09 2026 р. о 10:00 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.896.01 Національного
наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України за адресою: 61177,
м. Харків, вул. Золочівська, 8а, ауд. 407.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного
наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України за адресою: 61177,
м. Харків, вул. Золочівська, 8а.

Реферат розісланий «11» 08 2026 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

 Вадим ХОША

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Початок повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України суттєво актуалізував проблему виявлення, доказування та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю. У сучасних умовах такі діяння становлять одну з найбільш небезпечних форм посягання на основи національної безпеки України, оскільки безпосередньо спрямовані на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності, інформаційної безпеки та конституційного ладу держави. На тлі тимчасової окупації окремих територій України, активних бойових дій та масштабного інформаційного впливу держави-агресора колабораційна діяльність набула системного, багатоаспектного та суспільно небезпечного характеру, що потребує комплексного криміналістичного осмислення та вироблення ефективних механізмів протидії.

Особливої суспільної небезпеки зазначеному явищу надає те, що суб'єктами колабораційної діяльності нерідко стають громадяни України, які добровільно вступають у взаємодію з представниками держави-агресора, окупаційною адміністрацією або підконтрольними їй структурами, здійснюючи інформаційне, організаційне, адміністративне, політичне, економічне чи інше сприяння на шкоду власній державі. У сучасних умовах колабораціонізм проявляється не лише у формі відкритої підтримки окупаційного режиму, а й у прихованих інформаційних, управлінських, комунікаційних і цифрових формах взаємодії, що значно ускладнює процес його виявлення, документування та доказування. Саме тому кримінально-правова реакція держави на такі прояви протиправної діяльності зумовила необхідність доповнення Кримінального кодексу України ст. 111¹, яка була введена Законом України № 2108-IX від 03 березня 2022 року.

Аналіз офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора України свідчить про стійке поширення кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Так, відповідно до Єдиного звіту про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування у 2022 р. обліковано 3851 кримінальне правопорушення, передбачене ст. 111¹ КК України, у 1091 кримінальному провадженні особам повідомлено про підозру; у 2023 р. обліковано 3207 таких правопорушень, повідомлено про підозру 1305 особам; у 2024 р. – 2420 кримінальних правопорушень

та 1148 повідомлень про підозру; у 2025 р. – 1714 кримінальних правопорушень та 719 повідомлень про підозру. Наведені показники не лише демонструють значний рівень поширення колабораційної діяльності, а й свідчать про складність процесу доказування, необхідність удосконалення діяльності органів досудового розслідування та формування сучасного криміналістичного забезпечення розслідування злочинів цієї категорії.

Складність доказування колабораційної діяльності обумовлена специфікою механізму її вчинення, високим рівнем латентності окремих форм протиправної діяльності, активним використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, мережі Інтернет, соціальних платформ, електронних засобів зв'язку та цифрових сервісів. Значна частина доказової інформації існує у формі електронних слідів, цифрових повідомлень, мультимедійного контенту, інформації з мобільних пристроїв, соціальних мереж і месенджерів, що вимагає від слідчих, оперативних працівників та прокурорів належного рівня спеціальної підготовки, використання сучасних технічних засобів, спеціальних знань та новітніх криміналістичних методів. Крім того, розслідування колабораційної діяльності нерідко здійснюється в умовах обмеженого доступу до місця події, тимчасової окупації окремих територій, активної протидії з боку держави-агресора та інформаційного впливу на населення.

Необхідно враховувати й те, що хоча досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111¹ КК України, віднесено до підслідності органів безпеки, первинне реагування на факти колабораційної діяльності, збір початкової інформації та здійснення окремих заходів із документування протиправної діяльності у багатьох випадках покладаються на працівників Національної поліції України, оперативні підрозділи та інші правоохоронні органи. У зв'язку з цим проблема формування ефективної криміналістичної методики розслідування колабораційної діяльності набуває виразного міжвідомчого характеру та потребує комплексного наукового опрацювання.

Сьогодні колабораційна діяльність є предметом дослідження не лише історичної науки, а й кримінального права, криміналістики, кримінального процесу, кримінології, соціології, політології, психології та інших галузей знань. Дослідження природи колабораціонізму, механізмів його реалізації, мотивації колаборантів, форм взаємодії з окупаційними структурами та наслідків такої діяльності має важливе значення для формування ефективної державної політики у сфері забезпечення національної безпеки та протидії внутрішнім загрозам.

Особливого значення набуває криміналістичне дослідження закономірностей вчинення колабораційних злочинів, механізмів слідоутворення, типових способів підготовки, вчинення та приховування протиправної діяльності, а також особливостей формування доказової інформації.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, кримінального права та кримінології, які досліджували проблеми розслідування кримінальних правопорушень, формування криміналістичних методик і забезпечення доказування у кримінальному провадженні. Значний внесок у розвиток криміналістичної науки здійснили П. Біленчук, В. Бахін, Н. Карпов, О. Бандурка, О. Литвинов, О. Бантишев, О. Шамара, В. Тацій, Ю. Черноус, Г. Тетерятник та інші вчені. Окремі аспекти проблематики розслідування кримінальних правопорушень, формування криміналістичних методик та організації доказування були предметом дослідження у дисертаційних роботах В. Галагана, Г. Ханя, Л. Мошняги, Н. Кончук, Р. Дударця, М. Борисенка, С. Сергієвського, О. Ковальової та інших дослідників.

Проблематика криміналістичних методик розслідування знайшла своє відображення у працях А. Волобуєва, Л. Удалової, В. Тіщенко, Є. Пряхіна, В. Журавля, М. Погорецького, Д. Сергєєвої, М. Романова та інших науковців. Питання характеристики та протидії колабораційній діяльності висвітлювали у своїх наукових роботах В. Шайкан, Є. Письменський, А. Трофименко, Е. Ортинська, К. Янішевська, А. Крисько, В. Кузнецов, М. Сийплокі, О. Кравчук, М. Бондаренко, Т. Братченко, І. Скічко та інші вчені.

Водночас аналіз наукових джерел свідчить, що більшість наявних досліджень присвячені переважно кримінально-правовим аспектам колабораційної діяльності або загальним проблемам формування криміналістичних методик. Натомість комплексні криміналістичні дослідження, присвячені закономірностям механізму колабораційної діяльності, особливостям формування слідової картини, типовим слідчим ситуаціям, організації досудового розслідування, використанню спеціальних знань та розробленню окремої криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, сьогодні практично відсутні.

Особливо гостро відчувається потреба у визначенні елементів криміналістичної характеристики колабораційних злочинів, встановленні типових способів їх підготовки, вчинення та приховування, систематизації цифрових та матеріальних слідів,

розробленні алгоритмів дій слідчих і оперативних працівників у типових слідчих ситуаціях, а також адаптації сучасних криміналістичних засобів, прийомів і методів до потреб практики розслідування колабораційної діяльності. За таких умов проведення комплексного криміналістичного дослідження теоретичних, методологічних та практичних засад формування методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, є своєчасним, науково обґрунтованим та вкрай актуальним напрямом сучасної криміналістичної науки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Обрана тематика відповідає й узгоджується із положеннями Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021); Стратегії боротьби з організованою злочинністю, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020; Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженими Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019; Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021); Планом дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р); пріоритетними напрямками «Правові механізми забезпечення і захисту прав і свобод людини» й «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» на 2021–2025 рр., затвердженими постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26.03.2021 № 12–21; тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2020–2024 роки (наказ МВС України № 454/2020).

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України (протокол № 12 від 18 грудня 2023 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення науково обґрунтованих концептуальних засад формування та реалізації методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно вирішити такі основні завдання:

– узагальнити сучасні підходи та запропонувати криміналістичне

розуміння злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, визначити криміналістичні аспекти їх вивчення;

- розробити криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- з'ясувати сучасний стан наукового забезпечення формування методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, окреслити складові криміналістичної методики розслідування злочинів даної категорії;

- охарактеризувати сучасні підходи до криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, та висвітлити систему її елементів;

- визначити та розробити криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- розглянути проблеми періодизації процесу розслідування колабораційної діяльності та побудови тактичних завдань цього розслідування;

- систематизувати обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- встановити організаційні основи й тактику планування розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- визначити типові слідчі ситуації та розглянути проблеми алгоритмізації розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- виявити особливості формування доказової бази під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- проаналізувати проблеми адаптації методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, до умов розслідування конкретного злочину цієї категорії;

- оцінити проблеми виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- з'ясувати проблеми взаємодії під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- розкрити можливості використання спеціальних знань під час розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю;

- окреслити специфіку організації і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;

- визначити криміналістичні засоби та методи подолання протидії розслідуванню злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Предметом дослідження є теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Методи дослідження. У дослідженні використано комплекс взаємопов'язаних методів наукового пізнання, що забезпечили всебічне, послідовне й об'єктивне вивчення теоретичних і практичних проблем розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Методологічну основу роботи становить діалектичний метод, який дав змогу дослідити криміналістичну характеристику злочинів цієї категорії та методику їх розслідування у розвитку, взаємозв'язку, взаємозумовленості та взаємовпливі з практичною діяльністю правоохоронних й інших державних органів. Застосування цього методу сприяло формуванню цілісного бачення колабораційної діяльності як складного криміналістично значущого явища та стало підґрунтям для формулювання основних висновків і пропозицій дисертації.

Порівняльно-правовий метод використано під час аналізу нормативно-правового регулювання протидії колабораційній діяльності, визначення особливостей кримінально-правової регламентації відповідних діянь, а також з'ясування співвідношення положень національного законодавства з потребами практики досудового розслідування. Методи формальної та діалектичної логіки застосовано під час опрацювання наукових концепцій, що становлять предмет дослідження, виокремлення елементів криміналістичної характеристики колабораційної діяльності, вирішення питання періодизації досудового розслідування, визначення обставин, що підлягають встановленню, а також формування типових слідчих ситуацій і відповідних алгоритмів дій слідчого.

Системно-структурний метод дав змогу розглянути злочини, пов'язані з колабораційною діяльністю, як цілісну систему взаємопов'язаних елементів, класифікувати окремі їх різновиди, визначити зміст і взаємозв'язки між елементами механізму злочинної діяльності, криміналістичної характеристики, етапами роботи з доказовою інформацією, типовими слідчими ситуаціями, тактичними завданнями та алгоритмами розслідування. Завдяки цьому криміналістична характеристика, обставини, що підлягають доказуванню, етапи розслідування, типові слідчі ситуації та тактичні рекомендації, розглянуті як взаємопов'язані складові єдиної криміналістичної методики розслідування колабораційної діяльності.

Історико-правовий метод застосовано для дослідження генези правового регулювання протидії колабораційній діяльності, розвитку

наукових уявлень про криміналістичну методику, криміналістичну характеристику, механізм кримінального правопорушення, слідчу ситуацію, протидію розслідуванню та інші категорії, що мають значення для побудови методики розслідування злочинів цієї категорії. Догматичний метод використано для тлумачення юридичних понять, уточнення змісту кримінально-правових, кримінальних процесуальних і криміналістичних категорій, а також удосконалення понятійного апарату дослідження.

Статистичні методи дали можливість узагальнити й оцінити результати аналізу матеріалів слідчої та судової практики, виявити кількісні показники, тенденції й закономірності, що характеризують стан розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Соціологічні методи, зокрема анкетування та інтерв'ювання, використано для отримання емпіричних даних щодо особливостей механізму колабораційної діяльності, проблем її виявлення, документування та розслідування, а також для перевірки й ілюстрування теоретичних висновків, сформульованих у дисертації.

Комплексне застосування зазначених методів забезпечило репрезентативність, наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, дозволило поєднати теоретичний аналіз із практичними потребами правоохоронної діяльності та сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Науково-теоретичне підґрунтя написання дисертації сформували наукові праці вчених у галузі філософії, логіки, соціології, загальної теорії держави і права, кримінального права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики, теорії оперативно-розшукової діяльності, судової експертизи, а також інших спеціальних і загально-теоретичних юридичних наук. У дослідженні автор використав концептуальні підходи, методологічні засади й доктринальні позиції, що відображають стан наукових уявлень щодо досліджуваної проблематики.

Здобуті результати, сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України як основного закону держави, кримінального, кримінального процесуального законодавства України, інших законів і підзаконних нормативно-правових актів. Такий підхід дозволив забезпечити належну правову обґрунтованість й актуальність положень, що викладені в дисертації.

Емпіричний базис дослідження сформовано на підставі

комплексного аналізу різноманітних джерел, що включають результати авторських досліджень та офіційні звітні документи. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, зокрема матеріали 185 кримінальних проваджень та 98 судових рішень, рішення Конституційного Суду України, Інформаційні листи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, матеріали медіа, результати анкетування 613 осіб: прокурорів (81 особа), слідчих та працівників оперативних підрозділів органів Служби безпеки України (229 осіб) та Національної поліції України (303 особи), які брали участь у виявленні та розслідуванні злочинів даної категорії. Проаналізовано статистичні та аналітичні матеріали Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Національної поліції України та інших відомств; використано звітність Офісу Генерального прокурора України, яка відображає динаміку діяльності органів прокуратури щодо розслідування колабораційних правопорушень за 2022–2024 рр. Крім того, було залучено тематичні матеріали, розміщені в медіа, у мережі Інтернет і в соціальних мережах, що дозволило відстежити актуальні тенденції у сфері дослідження. Сукупно ці емпіричні джерела забезпечили глибину, об'єктивність і достовірність проведеного наукового аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній криміналістичній науці комплексним монографічним дослідженням теоретико-методологічних, криміналістичних та організаційно-тактичних засад формування й реалізації методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що мають важливе теоретичне та прикладне значення для розвитку криміналістики, удосконалення діяльності органів досудового розслідування та підвищення ефективності протидії колабораційній діяльності в умовах воєнного стану, а саме:

у перше:

– запропоновано авторське криміналістичне визначення колабораційних злочинів як структурно однорідної системи кримінально караних діянь добровільної або вимушеної мотивації, що характеризуються спільністю механізму злочинної діяльності, взаємообумовленістю способів реалізації злочинного задуму, закономірностями слідоутворення та єдністю криміналістично

значущих ознак, які мають визначальне значення для формування окремої криміналістичної методики їх розслідування;

- розроблено криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, основу якої становлять кримінально-правові, кримінологічні та криміналістичні критерії, зокрема: сфера суспільних відносин, на які посягає кримінальне правопорушення; галузева специфіка колабораційної діяльності; характер сприяння державі-агресору; особливості суб'єкта злочину; форма вини; предмет кримінально протиправного посягання; злочинна мета; спосіб реалізації злочинного задуму; масштаб та тривалість злочинної діяльності; характер інформаційного, організаційного, адміністративного або матеріального сприяння окупаційним структурам;

- сформовано авторську концепцію криміналістичної характеристики колабораційних злочинів та розкрито зміст її структурних елементів за криміналістично значущими ознаками способу вчинення кримінального правопорушення, особи колаборанта, обстановки вчинення кримінального правопорушення, засобів і знарядь реалізації злочинної діяльності, слідової картини, а також встановлено кореляційні зв'язки між зазначеними елементами;

- обґрунтовано систему принципів методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, які запропоновано об'єднати у три взаємопов'язані блоки: загальні принципи (історизму, системності криміналістичного знання, єдності теорії та практики); окремі принципи (законності, наукової обґрунтованості, конкретності, плановості, етапності, ситуаційності, етичності та практичної спрямованості); спеціальні принципи (програмування розслідування, адаптації методики до конкретної слідчої ситуації, комплексного використання спеціальних знань, оперативності, використання сучасних цифрових технологій, оптимального поєднання слідчих, негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових заходів);

- визначено, систематизовано та класифіковано обставини, що підлягають встановленню під час розслідування колабораційної діяльності, за групами, які: характеризують подію кримінального правопорушення; відображають особливості особи злочинця; впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення та прийняття процесуальних рішень; визначають характер, обсяг і джерела доказової інформації; мають значення для відшкодування шкоди та визначення процесуальних витрат;

- здійснено типізацію слідчих ситуацій розслідування колабораційної діяльності залежно від місцезнаходження особи, причетної до вчинення кримінального правопорушення, а саме: 1) на

території, підконтрольній уряду України; 2) на тимчасово окупованій території або за межами України, доступ до яких частково забезпечений; 3) на тимчасово окупованій території або за межами України, які є недоступними для правоохоронних органів України. Для кожної із зазначених слідчих ситуацій сформовано типові алгоритми дій слідчого та визначено особливості організації доказування на різних етапах досудового розслідування;

- розроблено науково обгрунтовані рекомендації щодо механізму адаптації криміналістичної методики розслідування колабораційних злочинів до умов конкретного кримінального провадження залежно від виду колабораційної діяльності, характеру слідчої ситуації, інформаційного дефіциту, особливостей джерел доказової інформації, рівня протидії розслідуванню та умов воєнного стану;

- обгрунтовано положення про домінуювальне значення цифрової слідчої картини у структурі криміналістичної характеристики колабораційної діяльності та визначено систему найбільш типових цифрових джерел доказової інформації, до яких віднесено соціальні мережі, месенджери, електронні документи, метадані файлів, мобільні комунікації, геолокаційні дані, мережеву активність користувачів, цифрові фото- та відеоматеріали, журнали подій інформаційних систем і результати OSINT-аналізу;

- запропоновано комплексний підхід до використання спеціальних знань під час розслідування колабораційної діяльності, що передбачає системне залучення судових експертиз, цифрової криміналістики, телекомунікаційного аналізу, лінгвістичних, психологічних та комп'ютерно-технічних досліджень для встановлення змісту інформаційної взаємодії з представниками держави-агресора, авторства інформаційних матеріалів та інших криміналістично значущих обставин;

- сформовано авторський підхід до організації досудового розслідування колабораційної діяльності як багаторівневої системи координації діяльності слідчих, оперативних підрозділів, прокурорів, експертних установ та інших суб'єктів кримінального провадження, спрямованої на забезпечення ефективного збирання, перевірки, оцінки та використання доказової інформації в умовах воєнного стану та інформаційного протистояння;

удосконалено:

- наукові підходи до побудови структури криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, яку запропоновано формувати як цілісну багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів, що охоплює: криміналістичну

характеристику колабораційних злочинів; обставини, що підлягають доказуванню; особливості виявлення ознак кримінального правопорушення; типові слідчі ситуації та алгоритми дій слідчого; систему слідчих версій; тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів; організаційно-планувальні засади розслідування; особливості взаємодії суб'єктів кримінального провадження; напрями профілактичної діяльності слідчого та способи подолання протидії досудовому розслідуванню;

- теоретичне розуміння механізму злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, який розглядається як динамічна система взаємопов'язаних дій та процесів, що реалізується через початковий, основний і завершальний етапи злочинної діяльності. Обґрунтовано, що кожний із зазначених етапів є відносно самостійним, але функціонально взаємозалежним елементом єдиного механізму кримінально протиправної діяльності, який охоплює організаційні, комунікаційні, пізнавальні та конструктивні складові поведінки колаборанта, а також характеризується наявністю стійких причинно-наслідкових зв'язків між стадіями підготовки, безпосереднього вчинення та приховування кримінального правопорушення як складовими способу його вчинення;

- понятійно-категоріальний підхід до визначення обстановки кримінального правопорушення, пов'язаного із колабораційною діяльністю, під якою запропоновано розуміти сукупність матеріальних, просторово-часових, інформаційних і соціально-психологічних умов, у межах яких здійснюється підготовка, реалізація та приховування колабораційної діяльності, а також формуються матеріальні та ідеальні сліди кримінально протиправної поведінки, що мають доказове та криміналістично значуще значення для процесу розслідування;

- криміналістичну характеристику особи колаборанта, зокрема шляхом виокремлення комплексу типових соціально-психологічних, поведінкових та комунікаційних ознак, серед яких: високий рівень соціальної адаптації та орієнтування у суспільно-політичних процесах, здатність впливати на соціальне середовище, зрілий вік, сформовані соціальні зв'язки, наявність постійного зв'язку з тимчасово окупованою територією (місце проживання, професійна діяльність, майнові або родинні зв'язки), а також активна інформаційна або організаційна взаємодія з представниками держави-агресора чи окупаційної адміністрації;

- організаційно-тактичні засади планування досудового розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, з урахуванням особливостей воєнного стану, інформаційного дефіциту,

цифрового характеру доказової інформації, специфіки типових слідчих ситуацій, а також необхідності координації діяльності слідчих, оперативних підрозділів, прокурорів та інших суб'єктів кримінального провадження;

– теоретичні засади формування доказової бази у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності, у межах яких систематизовано основні напрями документування злочинної діяльності підозрюваних осіб, визначено особливості збирання, перевірки, оцінки та використання цифрової, телекомунікаційної та іншої криміналістично значущої інформації, а також встановлено найбільш типові джерела доказових даних у справах цієї категорії;

– наукові підходи до розуміння взаємодії суб'єктів протидії колабораційній діяльності як комплексного організаційно-функціонального механізму забезпечення ефективного розслідування, що передбачає узгоджену діяльність слідчих, оперативних підрозділів, прокурорів, експертів, органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Обґрунтовано, що така взаємодія має базуватися на принципах керівної ролі слідчого, чіткого розмежування компетенції, безперервного інформаційного обміну, узгодженості процесуальних і непроцесуальних заходів, оперативності реагування, відомчого контролю та прокурорського нагляду за додержанням законності.

дістали подальшого розвитку:

– методичний підхід до періодизації процесу розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, відповідно до якого запропоновано виокремлювати чотири взаємопов'язані етапи: попередній, початковий, наступний і заключний. Обґрунтовано, що попередній етап охоплює діяльність із виявлення, накопичення, перевірки та оцінки первинної інформації про ознаки колабораційної діяльності, тоді як кожному із наступних етапів притаманний власний комплекс тактичних завдань, обумовлений характером слідчої ситуації, обсягом наявної доказової інформації та особливостями механізму кримінального правопорушення;

– наукові підходи до класифікації слідів злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, шляхом їх систематизації за ступенем матеріалізації, способом утворення, джерелами походження, особливостями способу вчинення кримінального правопорушення, характеристиками особи злочинця та характером інформаційного відображення. Окремо розкрито специфіку цифрових, матеріальних та ідеальних слідів, а також удосконалено підходи до класифікації

ідеальних слідів залежно від категорій осіб, у пам'яті яких зберіглася криміналістично значуща інформація;

– теоретичне розуміння сутності розкриття злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, в основу якого покладено концепцію комплексної інтеграції процесуальних, оперативно-розшукових, аналітичних та інформаційно-пошукових складових діяльності правоохоронних органів. Обґрунтовано, що процесуальним завершенням розкриття злочину доцільно вважати набрання законної сили обвинувальним вироком суду, а в діяльності органів досудового розслідування – завершення досудового розслідування складанням та затвердженням прокурором обвинувального акта;

– теоретико-прикладні засади організації та тактики проведення окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування колабораційної діяльності, зокрема з урахуванням специфіки цифрового середовища вчинення кримінальних правопорушень, особливостей інформаційної взаємодії правопорушників та умов воєнного стану. Удосконалено тактичні рекомендації щодо проведення допиту, огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, призначення та проведення судових експертиз, а також використання результатів НС(Р)Д у доказуванні;

– теоретичні та практичні основи використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, з урахуванням галузевої специфіки відповідних знань та особливостей джерел доказової інформації. Виокремлено основні напрями застосування судових експертиз, цифрової криміналістики, телекомунікаційного аналізу, лінгвістичних, комп'ютерно-технічних, психологічних та інших спеціальних досліджень, а також визначено їх ключові завдання у доказуванні;

– наукові підходи до систематизації способів протидії розслідуванню злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, та формування комплексу криміналістичних рекомендацій щодо їх подолання. Обґрунтовано класифікацію способів протидії залежно від форми, суб'єкта, спрямованості та способу реалізації протиправного впливу на процес розслідування, а також визначено систему організаційних, тактичних, інформаційних і процесуальних заходів, спрямованих на нейтралізацію такої протидії та забезпечення ефективності досудового розслідування.

Практичне значення отриманих результатів здійсненого дослідження полягає в тому, що викладені в дисертації науково обґрунтовані висновки та пропозиції впроваджені та використовуються:

– у законотворчій діяльності – для підготовки пропозицій щодо

внесення змін та доповнень до кримінального та кримінального процесуального законодавства;

– у *правозастосовній сфері* – для підвищення ефективності здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності;

– у *науковій і науково-дослідній діяльності* – для посилення теоретико-методологічної бази вдосконалення окремих методик досудового розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову та науково-дослідну діяльність Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого від 08 січня 2026 року*);

– в *освітньому процесі* – під час розроблення програм спеціальних курсів, підготовки підручників, навчальних посібників, практикумів, оглядів слідчої практики, довідкових та інших видань з питань криміналістичної методики досудового розслідування колабораційної діяльності (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітню діяльність Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого від 08 січня 2026 року; акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітню діяльність Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України від 05 січня 2026 року*).

Особистий внесок здобувача. Проведене дослідження є самостійною й оригінальною роботою, виконання якої забезпечено завдяки ґрунтовному дослідженню наукових джерел, кримінального процесуального законодавства, наукових положень наук кримінально-правового циклу й узагальненню правозастосовної практики. Сформульовані у дисертації висновки, рекомендації і пропозиції базуються на підґрунті власних досліджень автора. Автором опубліковано п'ять наукових праць у співавторстві, серед яких:

1) Pakhnin M., Nosach A. Perepelytsia S., Topal D. Criminological analysis of the protection of the territorial integrity of Ukraine. *DIXI*. 2022. Vol. 24. № 2. P. 1–17.

2) Podzolkova T., Shynkarenko I., Perepelytsia S. Use of Information Systems in Disclosure of Criminal Offenses. *ICTM 2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 657. Springer, Cham.

3) Iemets I., Tiulieniev S., Perepelytsia S., Popov V., Kolomoitsev M. Justice for victims: a comparative analysis of victim representation in Ukraine and international standards. *Amazonia Investiga*. 2024. № 13 (78). P. 103–113.

4) Kolomoitsev M., Tiulieniev S., Perepelytsia S., Popov V., Iemets I.

The defense attorney in Ukraine: challenges and opportunities in the framework of international standards. *Amazonia Investiga*. 2024. № 13 (77). P. 135–144.

5) Popov V., Hermanov D., Perepelytsia S. Particular Aspects of the Concept Of «Terrorism». *Archives of Criminology and Forensic Sciences*. 2022. № 2 (6). P. 110–118.

6) Перепелиця С., Петрова І. Криміналістичне розуміння механізму і способу вчинення кримінального правопорушення та його значення для розслідування колабораційних правопорушень. *Архів кримінології та судових наук*. 2024. № 2 (10) № 10. С. 190–199.

Водночас напрацювання співавторів у дисертації не використовувалися. Так, у статті «Criminological analysis of the protection of the territorial integrity of Ukraine» (Кримінологічний аналіз захисту територіальної цілісності України) опублікованій у співавторстві з М. Пахіним, А. Носачем, Д. Топалом автором здійснено аналізування концепцій, що визначають територіальну цілісність держави – розподільчої (бар’єрної) та об’єднувальної (контактної) – та визначено та окреслено ознаки, якими можна схарактеризувати територіальну цілісність, як головний атрибут держави (територія, цілісність території, територіальна цілісність держави).

У статті «Use of Information Systems in Disclosure of Criminal Offenses» (Використання інформаційних систем у розкритті кримінальних правопорушень), підготовленій разом із Т. Подзолковою та І. Шинкаренком, автор, згрупував опис останніх технологічних інновацій, узагальнив наявні дослідження щодо ступеня їх впровадження у Сполучених Штатах, Великій Британії, Індії та Україні. Розроблено пропозиції щодо детального опису електронного спостереження, технології автоматичного виписування квитків та системи відеоспостереження.

Стаття «Justice for victims: a comparative analysis of victim representation in Ukraine and international standards», підготовлена спільно з І. Ємцем, С. Тюленєвим, В. Поповим і М. Коломойцевим, присвячена аналізу відповідності положень національного законодавства правовим системам європейських держав і міжнародним стандартам у сфері захисту прав потерпілих. За результатами дослідження розроблено пропозиції щодо удосконалення нормативно-правових положень з метою їх гармонізації із міжнародними актами. Авторський внесок полягав в аналізуванні та узагальненні напрацювань вітчизняних і закордонних вчених за даною тематикою, систематизації дій представника потерпілого, складанні загальних висновків.

У науковій статті, присвяченій аналізуванню реалізації права

особи на захист і визначенню правового статусу захисника у кримінальному провадженні, опублікованій у співавторстві з М. Коломойцевим, С. Тюленевим, В. Поповим та І. Ємцем під назвою «The defense attorney in Ukraine: challenges and opportunities in the framework of international standards» (Адвокат захисту в Україні: виклики та можливості в межах міжнародних стандартів), внесок автора полягав в аналізуванні, узагальненні та оцінюванні міжнародних стандартів у сфері надання професійної правничої допомоги, обґрунтуванні актуальності даного дослідження та перспектив подальших наукових пошуків у даному напрямі.

У статті «Particular Aspects Of The Concept Of «Terrorism»» (Особливості поняття «тероризм»), що надрукована у співавторстві з В. Поповим та Д. Германовим, автором розглянуто перспективи формування та реалізації державної політики у сфері протидії тероризму під час дії воєнного стану в Україні.

У статті, опублікованій з науковим консультантом, в якій розкрито сутність криміналістичного розуміння механізму і способу вчинення кримінального правопорушення та його значення для розслідування колабораційних правопорушень, внесок автора полягає в обґрунтуванні способу вчинення колабораційних злочинів як складової криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, що є одним із її основних елементів; формуванні загальної моделі вчинення кримінального правопорушення даної категорії та окресленні її складових.

Апробація матеріалів дисертації. Ключові положення, висновки й рекомендації оприлюднені на науково-практичних конференціях різних рівнів, наукових семінарах, круглих столах, а саме: *Актуальні питання функціонування системи кримінальної юстиції України* (м. Харків, 16 травня 2020 р.); *Актуальні проблеми правового забезпечення протидії* (м. Харків, 14 травня 2020 р.); *Людина, суспільство, держава: актуальні питання правового регулювання взаємодії* (м. Київ, 10 грудня 2020 р.); *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* (м. Харків, 28 травня 2021 р.); *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики* (м. Харків, 21 грудня 2021 р.); *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* (м. Кропивницький, 23 вересня 2022 р.); *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* — конф. з нагоди 100-річчя Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 10 листопада 2023 р.); *Актуальні питання*

судової експертизи і криміналістики — конф. з нагоди 100-річчя від дня народження М. С. Романова (м. Харків, 17 травня 2024 р.); *Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану* (м. Львів, 7 червня 2024 р.); *Цифрова ера розвитку судової експертизи: інноваційні технології та штучний інтелект* (м. Одеса, 29 серпня 2025 р.); *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики*, присвячена пам'яті видатного вченого, доктора юридичних наук, професора Владислава Федоренка («Федоренківські читання») (м. Харків, 15 жовтня 2025 р.).

Публікації. Основні результати дослідження знайшли своє висвітлення у монографії та 25 наукових працях, з яких 20 — опубліковано у наукових виданнях, визнаних фаховими з юридичних наук Міністерством освіти і науки України, а 5 — наукові статті у зарубіжних виданнях (зокрема 4 статті опубліковані у міжнародних журналах, що цитуються у наукометричних базах Web of Science Core Collection та Scopus). Також сформульовані в дисертації положення відображено в 11 тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах.

Структура та обсяг дисертації зумовлені специфікою обраних об'єктів та предмета дослідження, а також визначеною метою та завданнями дослідження. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що містять 19 підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і додатків. Загальний обсяг дисертації представлений на 570 сторінках (23,75 друк. арк.), з них основний текст дисертації розміщено на 467 сторінках (19,46 друк. арк.), перелік джерел посилання (519 найменувань) розміщено на 59 сторінках, додатки — на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, показано її зв'язок із науковими програмами, планами й темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про їх апробацію, публікації автора, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Криміналістичний аналіз злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» складається з трьох підрозділів, у яких висвітлено криміналістичну природу злочинів досліджуваної категорії, здійснено їх класифікацію та розкрито окремі теоретичні засади

побудови криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

У підрозділі 1.1 «Криміналістичне розуміння злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» обґрунтовано можливість виокремлення колабораційних злочинів у відносно самостійну криміналістичну групу кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України. Встановлено, що різні форми колабораційної діяльності поєднує спільний механізм злочинної діяльності, основу якого становить взаємодія колаборанта з представниками держави-агресора, окупаційної адміністрації або створених нею структур. Показано значення механізму колабораційної діяльності для пізнання закономірностей її вчинення, слідоутворення, формування доказів і розроблення рекомендацій щодо її виявлення, фіксації, вилучення та використання у доказуванні.

У підрозділі 1.2 «Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» розкрито поняття та значення криміналістичної класифікації як засобу систематизації відомостей про злочинну діяльність і методологічного підґрунтя побудови окремої криміналістичної методики. Обґрунтовано необхідність поєднання кримінально-правових і криміналістичних критеріїв класифікації. Запропоновано класифікувати колабораційні злочини за характером реалізації протиправної поведінки з виокремленням інформаційного, політичного, адміністративно-службового, освітнього, економічного, воєнного та культурно-духовного колабораціонізму, а за кількістю та ступенем організованості суб'єктів – індивідуального, групового й організованого колабораціонізму. Визначено також інші криміналістично значущі критерії класифікації кримінальних правопорушень досліджуваної групи, пов'язані зі сферою діяльності, способом реалізації злочинного задуму, особливостями суб'єкта, метою та масштабом злочинної діяльності.

У підрозділі 1.3 «Структура криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» обґрунтовано необхідність формування спеціальної міжвидової криміналістичної методики розслідування злочинів зазначеної категорії. Її визначено як цілісну систему взаємопов'язаних наукових положень, організаційних засобів, тактичних рекомендацій та алгоритмів ефективного провадження практичної діяльності. До структури методики віднесено криміналістичну характеристику, обставини, що підлягають доказуванню, типові слідчі ситуації та версії, особливості організації і планування розслідування, тактику слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, особливості використання

спеціальних знань, специфіку судово-експертного забезпечення розслідування та апробовані форми взаємодії суб'єктів розслідування. Визначено центральне місце криміналістичної характеристики, як інформаційного базису для побудови інших рекомендацій, обґрунтовано алгоритмізований характер методики та необхідність її побудови з урахуванням науково обґрунтованих засад.

Розділ 2 «Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» містить п'ять підрозділів, у яких розкрито поняття, структуру та функціональне призначення криміналістичної характеристики, а також досліджено її основні елементи.

У підрозділі 2.1 *«Система елементів та сучасні підходи до криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю»* криміналістичну характеристику визначено як узагальнену інформаційну модель відповідної групи кримінальних правопорушень, сформовану на основі матеріалів правозастосовної практики. Обґрунтовано її самостійність щодо кримінально-правової та кримінологічної характеристик, визначено видовий рівень її формування та доведено недоцільність механічного перенесення структури характеристик інших категорій злочинів. До основних елементів віднесено спосіб і механізм учинення правопорушення, обстановку, знаряддя та засоби, особу злочинця і слідову картину.

У підрозділі 2.2 *«Колабораціонізм: спосіб реалізації злочинного умислу»* досліджено спосіб учинення колабораційної діяльності як один із визначальних елементів її криміналістичної характеристики. Встановлено, що він охоплює комплекс інформаційних, організаційних, адміністративних, управлінських, господарських і комунікаційних дій. Наголошено, що значна частина таких дій зовні може мати легалізований або формально управлінський характер, що ускладнює встановлення їх фактичної спрямованості, добровільності поведінки особи та зв'язку з інтересами держави-агресора чи окупаційної адміністрації.

У підрозділі 2.3 *«Обстановка вчинення злочинів, пов'язаних із колабораціонізмом»* обстановку визначено як матеріальне, інформаційне та просторово-часове середовище, у межах якого відбуваються підготовка, вчинення і приховування колабораційної діяльності, виникають її матеріальні та цифрові сліди й формуються соціально-психологічні умови взаємодії колаборанта з окупаційними структурами. Розкрито її складові, особливості місця і часу вчинення таких правопорушень, характер інформаційного середовища та

значення цифрових платформ. Встановлено, що колабораційна діяльність часто здійснюється в умовах очевидності, хоча окремі її форми можуть мати і латентний характер.

У підрозділі 2.4 «Особа злочинця в системі елементів криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» особу колаборанта розглянуто як системоутворювальний елемент криміналістичної характеристики. Виокремлено соціально-демографічні, професійні, психологічні, мотиваційні та комунікативні ознаки, що впливають на вибір способу злочинної діяльності, форму взаємодії з окупаційними структурами, коло співучасників і характер утворених слідів. Обґрунтовано значення типового криміналістичного портрета колаборанта для побудови версій, прогнозування поведінки підозрюваних і встановлення можливих співучасників.

У підрозділі 2.5 «Характеристика слідової картини злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» розкрито поєднання цифрових, матеріальних та ідеальних слідів зазначених кримінальних правопорушень. Встановлено домінування цифрових джерел доказової інформації, зокрема повідомлень у месенджерах, електронного листування, публікацій у соціальних мережах, фото- й відеоматеріалів, метаданих, геолокаційних відомостей і даних мобільних операторів. Виявлено закономірні зв'язки між особою колаборанта, способом учинення злочину та характером слідової картини, визначено їх значення для встановлення першочергових джерел доказової інформації.

Розділ 3 «Проблеми формування методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» складається з п'яти підрозділів, у яких висвітлено етапи та завдання розслідування, систему обставин, що підлягають встановленню, особливості планування, слідчі ситуації, алгоритми діяльності слідчого, а також питання збирання і фіксації доказів у кримінальному провадженні.

У підрозділі 3.1 «Особливості початкового етапу розслідування» розкрито специфіку початкового етапу, зумовлену домінуванням цифрових доказів, латентністю окремих форм колабораційної діяльності, умовами воєнного стану і тимчасової окупації. Запропоновано виокремлювати стадію збирання та перевірки первинної інформації, початковий, наступний і заключний етапи розслідування. Наголошено на вагомій ролі аналітичної діяльності слідчого, необхідності оперативного виявлення та збереження цифрових слідів, використанні OSINT і засобів кримінального аналізу.

У підрозділі 3.2 «Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» відповідні обставини визначено як самостійний структурний елемент криміналістичної методики. Обґрунтовано необхідність їх систематизації з урахуванням не лише предмета доказування, передбаченого кримінальним процесуальним законодавством, а й механізму колабораційної діяльності, особливостей функціонування окупаційного режиму, інформаційного середовища та соціально-психологічних процесів на тимчасово окупованих територіях. Особливу увагу приділено встановленню цифрового середовища вчинення злочину, добровільності дій, мотивів і характеру взаємодії особи з окупаційними структурами.

У підрозділі 3.3 «Організаційні основи й тактика планування розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» планування розглянуто як інтелектуально-аналітичну діяльність, спрямовану на визначення напрямів розслідування, висування і перевірку версій, прогнозування розвитку слідчих ситуацій, розподіл завдань та координацію діяльності залучених суб'єктів. Обґрунтовано необхідність поєднання процесуальних, розшукових, аналітичних та криміналістичних засобів і постійного коригування плану залежно від надходження нової доказової інформації.

У підрозділі 3.4 «Типові слідчі ситуації та проблеми алгоритмізації розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» розкрито значення ситуаційного підходу та алгоритмізації діяльності слідчого. Визначено залежність вибору напряму розслідування, слідчих версій, комплексу процесуальних дій і тактичних заходів від характеру вихідної інформації та конкретної слідчої ситуації. Обґрунтовано необхідність формування типових програм дій слідчого, які мають коригуватися відповідно до зміни слідчої ситуації та тактичних завдань певного етапу розслідування.

У підрозділі 3.5 «Збирання інформації та фіксація доказів під час розслідування» розкрито особливості виявлення, отримання, процесуальної фіксації та збереження доказової інформації, значна частина якої формується у цифровому середовищі. Наголошено на необхідності оперативного документування електронних повідомлень, матеріалів соціальних мереж, месенджерів, мультимедійних файлів та інших цифрових слідів з огляду на їх мінливість і ризик втрати. Обґрунтовано значення сучасних інформаційно-аналітичних технологій, спеціальних знань і належного технічного забезпечення роботи з цифровими доказами.

Розділ 4 «Праксеологічні засади розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» охоплює шість підрозділів, присвячених практичній реалізації сформованої криміналістичної методики, її адаптації до конкретних умов, виявленню ознак злочинів, організації взаємодії, тактиці проведення слідчих (розшукових) дій, використанню спеціальних знань і подоланню протидії розслідуванню.

У підрозділі 4.1 *«Проблеми адаптації методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, до умов розслідування»* адаптацію методики визначено як співвіднесення типової криміналістичної моделі з реальною слідчою ситуацією та вибір оптимального алгоритму дій слідчого. Розкрито стадії адаптації, що охоплюють аналіз вихідної інформації, визначення слідчої ситуації, використання даних криміналістичної характеристики, формування версій, вибір комплексу процесуальних і тактичних заходів та подальше коригування алгоритму. Обґрунтовано застосування ситуаційного підходу, гнучких моделей і поєднання принципів ситуаційності, етапності, плановірності, стандартизованості й адаптованості.

У підрозділі 4.2 *«Виявлення ознак кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю»* розкрито особливості встановлення первинних відомостей про можливі факти колабораційної діяльності, їх перевірки та трансформації у процесуально придатну доказову інформацію. Акцентовано на значенні інформації з відкритих джерел, повідомлень громадян, матеріалів медіа, цифрових платформ, результатів оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, а також на необхідності своєчасного збереження цифрових слідів.

У підрозділі 4.3 *«Проблеми взаємодії під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю»* взаємодію визначено як самостійний елемент криміналістичного забезпечення, що охоплює погоджену діяльність слідчих, оперативних підрозділів, прокурорів, експертів, органів влади, військових адміністрацій та інших суб'єктів. Розмежовано поняття взаємодії і координації, обґрунтовано необхідність інтегрованої моделі міжвідомчої взаємодії, єдиних інформаційних платформ, спільних слідчо-оперативних та аналітичних груп, уніфікованих алгоритмів реагування й безперервного інформаційного обміну.

У підрозділі 4.4 *«Тактика проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю»* досліджено особливості огляду комп'ютерних даних і техніки, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, допиту та негласних слідчих (розшукових) дій. Обґрунтовано домінуюче значення

електронних доказів, необхідність дотримання вимог автентичності, цілісності, незмінності та відтворюваності цифрової інформації, використання OSINT і положень Протоколу Берклі. Розкрито специфіку проведення оглядів та обшуків на деокупованих територіях, тактику пошуку цифрових носіїв і документів окупаційних адміністрацій, а також значення відеофіксації допитів.

У підрозділі 4.5 «Використання спеціальних знань під час розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» визначено процесуальні й непроцесуальні форми використання спеціальних знань, зокрема участь спеціаліста у слідчих діях, консультування, фіксацію і вилучення слідів та об'єктів, проведення судових експертиз та інформаційно-аналітичне супроводження провадження. Охарактеризовано можливості лінгвістичних, психолого-лінгвістичних, почеркознавчих, економічних, комп'ютерно-технічних, портретних, фототехнічних експертиз та експертиз відео- і звукозапису. Розкрито їх значення для встановлення змісту інформаційних повідомлень, авторства матеріалів, ідентифікації осіб і підтвердження фактів матеріальної, господарської або інформаційної підтримки держави-агресора.

У підрозділі 4.6 «Подолання протидії розслідуванню злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» протидію розслідуванню охарактеризовано як систему умисних дій, спрямованих на приховування злочину, дезорганізацію діяльності органів розслідування, перешкоджання отриманню доказів та ухилення винних осіб від відповідальності. Виокремлено такі її форми, як знищення і приховування слідів, дезінформування, неправдиві показання, фальсифікація доказів, інформаційний і психологічний вплив, використання анонімних акаунтів, VPN-сервісів і зашифрованих каналів зв'язку. Обгрунтовано необхідність комплексного використання процесуальних, криміналістичних, оперативно-розшукових та інформаційно-аналітичних заходів, тактичних операцій, криміналістичного прогнозування, забезпечення слідчої таємниці й удосконалення міжвідомчої взаємодії.

У висновках узагальнено основні теоретичні та практичні результати дослідження, сформульовано положення щодо криміналістичної природи кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, структури методики їх розслідування, змісту криміналістичної характеристики, організації та алгоритмізації розслідування, тактики слідчих (розшукових) дій, дослідження і використання цифрових слідів, спеціальних знань, міжвідомчої взаємодії та подолання протидії розслідуванню.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає у розробленні концептуальних засад формування криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, а також практичних основ їх досудового розслідування. На підставі проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. До найважливіших положень віднесено такі:

1. Доведено, що колабораційна діяльність є специфічною формою злочинної поведінки, виникнення якої актуалізоване умовами збройної агресії та тимчасової окупації, характеризується підвищеним рівнем латентності, багатоваріантністю способів учинення та наявністю стійких взаємозв'язків між особою злочинця, механізмом його діяльності й слідовою картиною.

Виокремлено систему кримінально-правових і криміналістичних ознак колабораційної діяльності та доведено, що її криміналістичне розуміння має ґрунтуватися не лише на положеннях ст. 111¹ КК України, а й на встановленні закономірностей механізму злочинної діяльності, характеру взаємодії особи з представниками держави-агресора, особливостей способів підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень цієї категорії. Обґрунтовано доцільність розглядати колабораційні злочини як однорідну за криміналістичними ознаками групу кримінальних правопорушень, об'єднаних спільністю способів досягнення злочинної мети, характером інформаційної взаємодії та особливостями слідоутворення.

Розглянуто окремі аспекти розмежування колабораційної діяльності та злочинів, передбачених іншими статтями КК України (наприклад, ст.ст. 111, 114, 260, 436, 436² КК України), та запропоновано алгоритм кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111¹ КК України, та їх розмежування із суміжними правопорушеннями. Доведено, що для окреслення колабораційної діяльності слід враховувати, що це – усвідомлене співробітництво з окупаційною адміністрацією, яке спрямоване проти української державності шляхом взаємодії, а саме: передача матеріальних ресурсів; пропаганда; заперечення збройної агресії проти України; добровільне зайняття посад у незаконних органах влади тощо. Колабораційні злочини запропоновано визначати як однорідну за структурою сукупність кримінально караних діянь вимушеної чи добровільної (свідомої) мотивації, до характерних ознак яких належать однорідність

і взаємообумовленість способів досягнення мети, механізму та слідів вчинення дій колабораційного спрямування.

2. Розроблено авторський підхід до криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, в основу якого покладено комплекс кримінально-правових і криміналістичних критеріїв. Доведено, що така класифікація має не лише теоретичне, а й безпосереднє прикладне значення, оскільки забезпечує диференціацію методичних рекомендацій залежно від форми колабораційної діяльності, способу її реалізації, особи злочинця, характеру доказової інформації та специфіки слідчих ситуацій.

3. Обґрунтовано, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, є системоутворюючим елементом окремої криміналістичної методики їх розслідування та являє собою інформаційну модель, сформовану на основі узагальнення судово-слідчої практики. Встановлено, що до структури криміналістичної характеристики даної категорії кримінальних правопорушень доцільно відносити: спосіб (механізм) вчинення кримінального правопорушення; обстановку його вчинення; слідову картину; знаряддя та засоби; особу злочинця. Доведено, що центральне місце у структурі криміналістичної характеристики посідає саме особа колаборанта, оскільки через її соціальні, психологічні, професійні та ідеологічні характеристики розкриваються інші елементи механізму кримінально протиправної діяльності.

4. З'ясовано, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, є системоутворюючим елементом окремої криміналістичної методики їх розслідування та являє собою інформаційну модель, сформовану на основі узагальнення судово-слідчої практики. Встановлено, що до структури криміналістичної характеристики даної категорії кримінальних правопорушень доцільно відносити: спосіб (механізм) вчинення кримінального правопорушення; обстановку його вчинення; слідову картину; знаряддя та засоби; особу злочинця. Доведено, що центральне місце у структурі криміналістичної характеристики посідає саме особа колаборанта, оскільки через її соціальні, психологічні, професійні й ідеологічні характеристики розкриваються інші елементи механізму кримінально протиправної діяльності.

Встановлено, що механізм кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, має складну динамічну структуру й охоплює взаємопов'язані елементи. Доведено, що особливістю механізму колабораційної діяльності є поєднання

інформаційних, адміністративних, організаційних, управлінських і господарських форм взаємодії з державою-агресором або окупаційною адміністрацією, що обумовлює багатокomпонентний характер слідової картини та необхідність комплексного підходу до доказування.

5. Аргументовано, що обстановка вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, є специфічним просторово-часовим і соціально-психологічним середовищем реалізації кримінально протиправної поведінки, яке формується в умовах збройної агресії, тимчасової окупації, інформаційного впливу та дестабілізації функціонування органів державної влади. Встановлено, що найбільш типовим місцем вчинення колабораційних діянь є тимчасово окуповані території України, а часові межі такої діяльності безпосередньо пов'язані з періодом збройної агресії РФ проти України.

Встановлено, що однією із характерних ознак обстановки вчинення колабораційних діянь є те, що здебільшого вони вчиняються в умовах очевидності, коли присутніми є свідки, спостерігачі, і тільки окремі – таємно, без свідків. Доведено, що місцем вчинення кримінального правопорушення цієї категорії може бути як уся територія України, так і території інших країн, але найбільш типовими й розповсюдженими для колабораційної діяльності є тимчасово окуповані державою-агресором регіони. Установлено, що час вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із колабораційною діяльністю, збігатиметься з часом збройної агресії проти України та часом тимчасової окупації окремих її територій.

Обґрунтовано, що слідова картина кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, характеризується домінуванням цифрових слідів. Доведено, що центральним елементом слідової картини є інформація, яка відображається у мережі Інтернет, соціальних мережах, месенджерах, електронних документах, цифрових фото- та відеоматеріалах, а також у результатах розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. У зв'язку з цим цифрове середовище запропоновано розглядати як самостійний криміналістично значущий компонент механізму колабораційної діяльності.

Систематизовано сліди колабораційних діянь за низкою критеріїв, а саме: ступенем матеріальності; за способом збирання конфіденційної інформації злочинцем; залежно від особливостей особи злочинця; ідеальні сліди, що залишились в пам'яті підозрюваних, очевидців, свідків поділяють залежно від груп осіб, які є їх носіями; наведено структуру та особливості кожного критерію. Наведена класифікація

слідів колабораційної діяльності дозволяє узагальнити особливості слідової картини колабораційних діянь; висвітлює їх безпосередній зв'язок з іншими елементами криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень даної категорії; створює підстави для формування версій щодо способу вчинення кримінального правопорушення, особи злочинця та можливих мотивів здійснення колабораційних діянь. Встановлено, що особливістю слідової картини колабораційної діяльності є те, що доказовою інформацією найчастіше є відомості про факт (інформація), отримані з мережі Інтернет, засобів масової інформації, груп мобільних комунікацій (в Telegram, Viber та ін.), а також інформація, отримана шляхом розвідки та контррозвідки. Тому центральним елементом слідової картини кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, слід вважати саму інформацію.

6. Доведено, що особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики – це сукупність суттєвих та ustalених соціальних властивостей та ознак і соціально значущих біопсихологічних особливостей індивіда, що, об'єктивно реалізуючись у колабораційній діяльності, надають вчиненому протиправному діянню характеру суспільної небезпеки, а винному – властивість суспільної небезпечності, за що ця особа притягається до кримінальної відповідальності згідно з чинним законодавством. Виокремлено такі основні риси особи-колаборанта, як: розуміння соціальних процесів і бажання впливати на них; високий інтелект і здатність критично мислити; зрілий вік тощо; їм має бути притаманна така ознака, як належність до місцевого населення або наявність інших постійних зв'язків із відповідною тимчасово окупованою територією, як-от: місце проживання та місце реєстрації, місце ведення господарської чи інших видів діяльності тощо. Встановлено, що удосконалення законодавства в межах ст. 111¹ КК України має бути спрямоване на: вказівку в чч. 4, 6 на громадянство України, що відповідатиме цілям прийнятих змін змісту категорії колабораційної діяльності та потребам правозастосування; посилення в ч. 7 ст. 111¹ КК України на наявність у суб'єкта організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій за умови займання відповідної посади з урахуванням диференціації кримінальної відповідальності.

7. Встановлено, що ефективність розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії безпосередньо залежить від правильної організації досудового розслідування, планування, моделювання типових слідчих ситуацій та своєчасної адаптації криміналістичної методики до умов конкретного кримінального провадження.

Запропоновано авторське визначення адаптації методики розслідування колабораційної діяльності як системної діяльності слідчого, спрямованої на співвіднесення типової криміналістичної моделі із реальною слідчою ситуацією та вибір оптимального комплексу процесуальних, тактичних і організаційних рішень.

Результати аналізу напрацювань учених дозволили виокремити кілька підходів до визначення етапів досудового розслідування, а саме: нормативний (виокремлення певних етапів згідно з прийняттям слідчим відповідних процесуальних рішень); ситуалогічний (виокремлення етапів залежить від ситуацій, що виникають під час розслідування, та специфіки завдань, що підлягають розв'язанню); змішаний чи нормативно-ситуалогічний (у його межах поєднуються два попередні підходи, він є більш уніфікованим). Запропоновано визначити етап розслідування колабораційної діяльності як окрему частину досудового розслідування даної категорії правопорушень, у межах якої за конкретних умов розслідування застосовують систему дій, спрямованих на вирішення спільних стратегічних і проміжних тактичних завдань розслідування колабораційної діяльності. Розгляд етапів розслідування колабораційної діяльності доводить, що поряд із тактичними завданнями розслідування одним із засобів періодизації є необхідність планомірного встановлення всіх обставин вчинення колабораційних діянь, які передбачені розробленим планом згідно з приписами чинного кримінального процесуального закону.

8. Доведено, що систематизація обставин, які підлягають встановленню під час розслідування колабораційної діяльності, має здійснюватися з урахуванням предмета доказування, що визначений статтею 91 КПК України; складу кримінального правопорушення, окресленого у статті 111¹ КК України, та специфіки механізму вчинення вказаної категорії протиправних діянь. Із урахуванням складного та змішаного змісту обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування колабораційної діяльності, запропоновано їх систематизувати за такими напрямками: обставини, що висвітлюють подію кримінального правопорушення; обставини, що характеризують особу злочинця (об'єднують як загальні дані, так і відомості, що вказують на причетність конкретної особи та її роль у вчиненні колабораційних діянь, а також винуватість і морально-психологічні риси); обставини, що впливають на прийняття процесуальних рішень; обставини, що визначають розмір процесуальних витрат.

З'ясовано, що сучасна модель доказування у кримінальних провадженнях щодо колабораційної діяльності трансформується у напрямі переважного використання цифрових доказів та

інформаційно-аналітичних методів документування. Обґрунтовано доцільність широкого використання OSINT-технологій, огляду комп'ютерних даних, аналізу відкритих джерел інформації, а також застосування положень Протоколу Берклі для забезпечення належної фіксації, збереження та процесуального оформлення цифрової інформації.

9. Визначено, що процес планування у розслідуванні колабораційної діяльності є складним і багатогранним, оскільки вимагає врахування специфічних обставин, які можуть впливати на процес розслідування. Планування запропоновано розглядати як особливий систематичний підхід, що включає детальний аналіз вже наявної оперативної інформації про таку категорію кримінальних правопорушень, зв'язки злочинців, а також оцінювання їх злочинної діяльності. У цьому контексті важливо враховувати специфіку кожного епізоду, оскільки колабораційна діяльність може відбуватися в різних формах і залежить від низки чинників, серед яких: соціальне середовище, місце проживання, особисті мотиви тощо. За результатами дослідження запропоновано авторське визначення поняття організації досудового розслідування колабораційної діяльності – це системна діяльність слідчих та інших правоохоронних органів, спрямована на створення оптимальних умов для розслідування кримінальних правопорушень даної категорії, шляхом визначення найбільш ефективних методів і засобів розслідування, раціонального розподілу ресурсів і забезпечення координації дій усіх залучених органів та осіб, що включає планування розслідування як складний інтелектуальний процес встановлення основних напрямів та цілей розслідування.

10. Узагальнення позицій вчених дозволило довести, що слідча ситуація представляє собою ту сукупність інформації, умов і обставин, якими володіє слідчий на кожному із етапів розслідування в конкретному кримінальному провадженні і саме це обумовлює вибір ним способу реалізації своїх повноважень, визначених процесуальним законом, а також застосування усіх необхідних тактичних операцій задля ефективного вирішення завдань кримінального провадження. Запропоновано загальний алгоритм дій слідчого під час розслідування колабораційної діяльності. Доведено, що моделювання типових слідчих ситуацій є важливим на всіх етапах розслідування колабораційної діяльності, оскільки правильне визначення слідчої ситуації в конкретному розслідуванні дозволяє слідчому сформулювати версії, спланувати дії, забезпечити злагоджену взаємодію слідчого з іншими учасниками розслідування, що призведе до отримання оптимального результату.

11. Встановлено, що за фактами колабораційної діяльності

виявленню та документуванню підлягають фактичні дані, що висвітлюють злочинні дії підозрюваних осіб, наведено їхню класифікацію. Констатовано, що обов'язковою умовою фіксування та збереження інформації, вилученої з відкритих джерел мережі Інтернет, про колабораційні дії особи є складання уповноваженою особою протоколу огляду з урахуванням вимог передбачених Протоколом Берклі, що забезпечить не тільки захист і збереження даної інформації, але й можливість безпосереднього її дослідження під час подальшого судового розгляду кримінального провадження.

12. Під адаптацією методики розслідування колабораційної діяльності до умов розслідування конкретного правопорушення даної категорії запропоновано розуміти діяльність слідчого, що складається із: аналізування вихідної інформації та віднесення події до кримінального правопорушення, пов'язаного із колабораційною діяльністю; зіставлення наявної інформації з інформацією відповідної криміналістичної характеристики; вибору слідчим напрямів розслідування з урахуванням ситуаційних факторів та аналогічних їм заходів чи комплексу заходів. Вбачається доцільним схематично представляти процес адаптації криміналістичної методики розслідування колабораційної діяльності до умов розслідування конкретного кримінального правопорушення у вигляді ланцюжка дій, що породжують одна одну, а саме: аналізування слідчої ситуації – розроблення алгоритмів розслідування – застосування слідчим таких алгоритмів. Встановлено, що основним завданням адаптації окремої криміналістичної методики розслідування колабораційної діяльності, слід визнати забезпечення своєчасного, повного та об'єктивного виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень даної категорії.

13. Запропоновано авторське визначення поняття «виявлення та розкриття колабораційної діяльності» – це здійснення оперативними підрозділами та слідчими органами комплексу заходів щодо збирання доказової інформації, аналізування й документування її для здійснення розслідування колабораційної діяльності з метою встановлення осіб (їх розшуку), а також причетних до вчинення кримінальних правопорушень даної категорії та притягнення їх до кримінальної відповідальності згідно з чинним законодавством України. Обґрунтовано доцільність доповнення визначення оперативно-розшукової інформації – вона має відповідати критеріям достовірності та об'єктивності, бути актуальною й придатною для застосування під час проведення оперативно-розшукових заходів щодо осіб, які здійснюють підготовку чи вчинення колабораційних діянь.

14. Встановлено, що взаємодія передбачає наявність певних механізмів та інструментів, які забезпечують ефективну співпрацю між правоохоронними органами та громадськістю, і може здійснюватися у різних формах, серед яких: спільні заходи, громадські ради, публічні звіти тощо. Вказано, що взаємодія слідчих з іншими суб'єктами у кримінальному провадженні щодо протидії колабораційній діяльності має ґрунтуватися на: принципах керівної ролі слідчого; розмежуванні компетенції; узгодженості дій; безперервному обміні інформацією; відомчому контролю та прокурорському нагляді за додержанням законів. Для покращення координації та взаємодії між правоохоронними органами, а також розроблення єдиного ефективного алгоритму розслідування колабораційної діяльності вбачається доцільним реалізація таких заходів: розширення прав оперативних підрозділів щодо проведення процесуальних дій; розроблення єдиної методики розслідувань даної категорії правопорушень і забезпечення її реалізації; підвищення рівня координації між різними правоохоронними органами; забезпечення своєчасної звітності правоохоронних органів щодо стану колабораційної діяльності та вироблення рішень щодо запобігання їй.

Обґрунтовано, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами, прокурором, спеціалістами, експертами, кіберпідрозділами, органами державної влади та громадськістю повинна розглядатися як самостійний елемент криміналістичного забезпечення розслідування колабораційної діяльності. Доведено, що ефективність такої взаємодії залежить від безперервного інформаційного обміну, чіткого розмежування компетенцій, координації дій і використання єдиних алгоритмів документування колабораційних діянь.

15. Визначено, що основні напрями розслідування колабораційної діяльності, конкретні методичні й тактичні рекомендації із проведення слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій на всіх етапах розслідування залежать насамперед від: форми вчинення колабораційних діянь; змісту наявної інформації про подію й предмет злочину; способу його вчинення; статусу потенційного підозрюваного й іншої інформації, якою володіє слідчий не тільки на момент внесення відомостей до ЄРДР, але й у подальшому. Доведено, що розслідування кримінальних правопорушень даної категорії потребує: проведення огляду документів та комп'ютерних даних; огляду комп'ютерної техніки; проведення огляду та обшуку місця події та приміщень місця проживання та роботи підозрюваного; тимчасовому доступу до речей і документів; допит свідків та підозрюваного; призначення необхідних судових експертиз тощо.

16. Аналізування форм застосування спеціальних знань дозволило виокремити їх процесуальну та непроцесуальну форми, а також встановити, що процесуальна форма регламентується чинним процесуальним законом і передбачає залучення спеціаліста під час: збору матеріалів для проведення судової експертизи; проведення С(Р)Д; застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження тощо. Визначено місце окремих видів судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Доведено, що повноцінне використання судових експертиз слідчим сприяє ефективному розслідуванню колабораційної діяльності та повному встановленню всіх обставин протиправного діяння.

17. Подолання протидії розслідуванню колабораційної діяльності запропоновано визначити, як *систему дій уповноважених суб'єктів із прогнозування, попередження, розпізнавання, припинення та нейтралізації актів перешкоджання здійсненню кримінального провадження*. Констатовано, що засобам нейтралізації та подолання протидії розслідуванню колабораційної діяльності притаманні специфічні особливості, що залежать від якостей та рис суб'єктів протидії, мотивів їхньої поведінки, обстановки й способів протидії розслідуванню. Тому слідчий має здійснювати ретельне планування своєї діяльності з урахуванням можливої протидії та обирати найбільш ефективну стратегію й тактику розслідування. Доведено, що тактичні операції подолання та нейтралізації протидії розслідуванню колабораційної діяльності включають комплекс гласних і негласних С(Р)Д, а також організаційних заходів, тактичні особливості яких зумовлені характером протидії розслідуванню та специфікою її суб'єктів. Акцентовано, що слідчими мають бути максимально використані усі можливості для виявлення, документування фактів протидії розслідуванню, а також застосований сучасний комплекс наукового забезпечення пізнання та доказування для запобігання цьому явищу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Перепелиця С. І. Проблеми теорії та практики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю / за ред. д-ра юрид. наук, професора І. А. Петрової. Харків: Право, 2025. 528 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Popov V., Hermanov D., Perepelytsia S. Particular Aspects Of The Concept Of “Terrorism”. *Archives of Criminology and Forensic Sciences*. 2022. № 2 (6). P. 110–118.

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.6.2022.09>

3. Перепелиця С. І. Місце спеціальних знань спеціаліста у розслідуванні злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. *Наукові перспективи*. 2024. № 2 (44). С. 1195–1206.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-1195-1205](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-1195-1205)

4. Перепелиця С. І. До питання документування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 465–468.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/115>

5. Перепелиця С. І. Окремі аспекти формування доказової бази під час розслідування фактів колабораційної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики*. 2024. Вип. 1 (34). С. 76–91.

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2024.05>

6. Перепелиця С. І. Сучасні підходи до збирання та зберігання інформації з відкритих джерел щодо злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 4 (22). С. 698–711.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-698-711](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-698-711)

7. Перепелиця С. І., Петрова І. А. Криміналістичне розуміння механізму і способу вчинення кримінального правопорушення та його значення для розслідування колабораційних правопорушень. *Архів кримінології та судових наук*. 2024. № 2 (10). С. 190–199.

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.16>

8. Перепелиця С. І. Теоретичні засади криміналістичного визначення колабораційних злочинів. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 8 (48). С. 1132–1144.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)-1132-1144](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48)-1132-1144)

9. Перепелиця С. І. «Слідова картина» як елемент криміналістичної характеристики колабораційних злочинів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 8 (38). С. 546–562.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-546-562](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-546-562)

10. Перепелиця С. І. Певні аспекти адаптації окремої криміналістичної методики розслідування колабораційної діяльності. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 10 (50). С. 1158–1172.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1158-1172](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1158-1172)

11. Перепелиця С. І. Окремі аспекти розмежування колабораційної діяльності та злочинів, передбачених іншими статтями Кримінального

кодексу України. *Національні інтереси України*. 2025. № 8 (13). С. 468–481.

DOI: <https://doi.org/10.52058.3041-1793-2025-468-481>

12. Перепелиця С. І. Загальна характеристика криміналістичної класифікації колабораційних злочинів. *Успіхи і досягнення в науці*. 2025. № 8 (18). С. 174–186.

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8\(18\)-174-186](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8(18)-174-186)

13. Перепелиця С. І. Сутність криміналістичної характеристики методики розслідування колабораційних злочинів і принципи її формування. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 8 (49). С. 210–223.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8\(49\)-210-223](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8(49)-210-223)

14. Перепелиця С. І. Наукове обґрунтування структурних елементів криміналістичної методики розслідування колабораційних злочинів. *Наукові перспективи*. 2025. № 8 (62). С. 971–985.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-8\(62\)-971-985](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-8(62)-971-985)

15. Перепелиця С. І. Окремі питання формування теоретичних засад криміналістичної методики розслідування колабораційних злочинів. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 8 (49). С. 194–209.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8\(49\)-194-209](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8(49)-194-209)

16. Перепелиця С. І. Теоретичні витоки розуміння криміналістичної характеристики колабораційних злочинів. *Національні інтереси України*. 2025. № 9 (14). С. 635–649.

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9\(14\)-635-649](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9(14)-635-649)

17. Перепелиця С. І. Складові системи елементів криміналістичної характеристики колабораційних злочинів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 9 (39). С. 676–691.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-676-691](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-676-691)

18. Перепелиця С. І. Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики кримінального правопорушення, пов'язаного із колабораційною діяльністю. *Успіхи і досягнення в науці*. 2025. № 9 (19). С. 181–195.

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9\(19\)-181-195](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9(19)-181-195)

19. Перепелиця С. І. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики колабораційних злочинів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 5 (3). С. 221–228.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.34>

20. Перепелиця С. І. Місце окремих видів судових експертиз у розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 9 (50). С. 164–182.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9\(50\)-164-182](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9(50)-164-182)

21. Перепелиця С. І. Характеристика обставин, які має встановити слідчий під час розслідування колабораційної діяльності. *Наукові перспективи*. 2025. № 9 (63). С. 1145–1162.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-1145-1162](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-1145-1162)

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих наукометричними базами даних Scopus та/або Web of Science:

22. Pakhnin M, Nosach A., Perepelytsia S., Topal D. Criminological analysis of the protection of the territorial integrity of Ukraine. *DIXI* 2022. Vol. 24. № 2. P. 1–17. (*Web of Science Core Collection*)

23. Perepelytsia S. Criminal Law Aspects of Wartime Collaboration in the Criminal Code of Ukraine. *ICTM* 2023. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 996. Springer. P. 184–195. (*Web of Science Core Collection, Scopus*)

24. Iemets I., Tiulieniev S., Perepelytsia S., Popov V., Kolomoitsev M. Justice for victims: a comparative analysis of victim representation in Ukraine and international standards. *Amazonia Investiga*. 2024. № 13 (78). P. 103–113. (*Web of Science Core Collection*)

25. Kolomoitsev M., Tiulieniev S., Perepelytsia S., Popov V., Iemets I. The defense attorney in Ukraine: challenges and opportunities in the framework of international standards. *Amazonia Investiga*. 2024. № 13 (77). P. 135–144. (*Web of Science Core Collection*)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

26. Перепелиця С. І. До питання змісту поняття «повідомлення про підозру» та гарантій прав підозрюваного. *Актуальні питання функціонування системи кримінальної юстиції України : тези доп. учасників наук.-практ. семін. (м. Харків, 16 трав. 2020 р.)*. Харків: НДІ ППСН, 2021. С. 54–57.

27. Перепелиця С. І. Окремі питання набуття особою статусу підозрюваного відповідно до КПК України. *Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності : тези доп. учасників наук.-практ. семін. (м. Харків, 14 трав. 2020 р.)*. Харків: НДІ ППСН, 2021. С. 84–85.

28. Перепелиця С. І. «Обвинувачення» у кримінальному процесуальному праві України: поняття, ознаки, функції. *Людина, суспільство, держава: актуальні питання правового регулювання взаємодії: тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 груд. 2020 р.)*. Київ: НДІ СБППФБ, 2020. С. 51–52.

29. Перепелиця С. І. Щодо розширення повноважень прокурорів по захисту прав і свобод громадян в зоні проведення Операції об'єднаних сил. *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 груд. 2021 р.). Харків: НДІ ППСН, 2021. С. 118–119.

30. Перепелиця С. І. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 трав. 2021 р.). Харків: НДІ ППСН, 2021. С. 94–95.

31. Перепелиця С. І. Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (in absentia) в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : збірник матеріалів засідання № 3 постійно діючої міжн. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 23 верес. 2022 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2022. С. 52–54.

32. Перепелиця С. І. Проблеми розслідування та протидії колабораційній діяльності в умовах російської агресії. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річчя Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (м. Харків, 10 лист. 2023 р.). Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2023. С. 274–276.

33. Перепелиця С. І. Суб'єкти колабораційної діяльності за статтею 111¹ Кримінального кодексу України. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річчя від дня народження М. С. Романова (м. Харків, 17 трав. 2024 р.). Харків: Право, 2024. С. 192–194.

34. Перепелиця С. І. Теоретичне підґрунтя розуміння криміналістичної класифікації злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. *Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану* : IV Всеукраїнський форум судових експертів (м. Львів, 7 черв. 2024 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 298–302.

35. Перепелиця С. І., Петрова І. А. До питання подолання протидії розслідуванню колабораційної діяльності. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики*, присвячена пам'яті видатного вченого, доктора юридичних наук, професора Владислава Федоренка

(«Федоренківські читання»): матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 жовт. 2025 р.). Харків : ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2025. С. 375–378.

36. Перепелиця С. І. Окремі аспекти судової комп'ютерно-технічної експертизи у розслідуванні колабораційних злочинів. *Цифрова ера розвитку судової експертизи: інноваційні технології та штучний інтелект*: мат-ли всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 серп. 2025 р.). Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. С. 195–199.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

37. Podzolkova T., Shynkarenko I., Perepelytsia S. Use of Information Systems in Disclosure of Criminal Offenses. *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering*. 2022. ICTM 2022. Lecture Notes in Networks and Systems. Cham: Springer, 2023. Vol. 657. P. 531–542.

АНОТАЦІЯ

Перепелиця С. І. Проблеми теорії та практики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, Харків, 2026.

Дисертація є комплексним монографічним дослідженням, у якому вперше розроблено цілісну криміналістичну концепцію розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, та сформульовано науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення практики їх виявлення, документування, розкриття й досудового розслідування в сучасних умовах.

У роботі сформовано авторське криміналістичне розуміння колабораційної діяльності, запропоновано криміналістичну класифікацію злочинів цієї категорії, систему принципів побудови методики їх розслідування, а також визначено структуру криміналістичної характеристики, що охоплює спосіб учинення, обстановку, слідову картину, засоби злочинної діяльності та особу злочинця. Обґрунтовано особливості механізму колабораційної діяльності, досліджено закономірності слідоутворення, визначено криміналістично значущі ознаки особи колаборанта.

Розроблено рекомендації щодо організації та планування досудового розслідування, визначено найбільш ефективні алгоритми проведення слідчих (розшукових) дій, особливості використання спеціальних знань і призначення судових експертиз, а також документування та дослідження цифрових слідів із урахуванням міжнародних стандартів. Визначено особливості взаємодії слідчих, прокурорів, оперативних підрозділів, експертних установ та інших учасників кримінального провадження під час розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду, оперативних підрозділів, судово-експертних установ, а також у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі.

Ключові слова: колабораційна діяльність, кримінальний процес, досудове розслідування, слідчий, криміналістична класифікація, криміналістична характеристика, принципи, криміналістична методика, особа-колаборант, взаємодія, слідова картина, доказова база, слідчі дії, слідча ситуація, судово експертиза, тимчасово окуповані території, співробітництво, протидія.

SUMMARY

Perepelytsia S. I. Problems of theory and practice of investigating crimes related to collaborative activities. – Qualifying scientific work on a manuscript.

The thesis for a doctor's degree by the specialty 12.00.09 «Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Expertise; Operative and Search Activity». – National Scientific Center «Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute» of the Ministry of Justice of Ukraine, Kharkiv, 2026.

The dissertation is a comprehensive monographic study that, for the first time, developed a holistic forensic concept for investigating criminal offenses related to collaborative activities and formulated scientifically based recommendations for improving the practice of their detection, documentation, disclosure, and pre-trial investigation in modern conditions.

The work has formed the author's forensic understanding of collaborative activity, proposed a forensic classification of crimes of this category, a system of principles for constructing a methodology for their investigation, and also determined the structure of forensic characteristics, which includes the method of commission, circumstances, trace picture, means of criminal activity, and the identity of the criminal. The features of the mechanism of collaborative activity have been substantiated, the

regularities of trace formation have been investigated, and the forensically significant features of the collaborator's personality have been determined.

Recommendations have been developed for the organization and planning of the pre-trial investigation; the most effective algorithms for conducting investigative (search) actions have been determined; the features of using special knowledge and assigning forensic examinations, as well as documenting and studying digital traces, taking into account international standards, have been identified. The features of interaction between investigators, prosecutors, operational units, expert institutions, and other participants in criminal proceedings during the investigation of crimes related to collaborative activity have been determined.

The practical significance of the results obtained lies in their possible use by pre-trial investigation bodies, the prosecutor's office, the court, operational units, and forensic institutions, as well as in scientific research and the educational process.

Keywords: collaborative activity, criminal process, pre-trial investigation, investigator, forensic classification, forensic characteristics, principles, forensic methodology, collaborator, interaction, trace picture, evidence base, investigative actions, investigative situation, forensic examination, temporarily occupied territories, cooperation, counteraction.

Підписано до друку 24.07.2026. Формат 60x90¹/16.

Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman

Умов. друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 2,4.

Наклад 100 прим.

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
Тел. (097) 445-07-79

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,

вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна

Тел. (097) 445-07-79

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025